

та формування професійної компетентності. Поринаючи ж безпосередньо в процес роботи в школі, вони починають розуміти багатшаровий педагогічний процес, внутрішні механізми вирішення реальних навчально-виховних ситуацій. Саме під час квазіпрофесійної діяльності студент набуває організаторських якостей, навичок вихователя, він зростає як особистість і водночас як майбутній спеціаліст. Розроблену модель формування професійної компетентності майбутнього учителя інформатики в квазіпрофесійній діяльності доцільно розглядати як ефективний інструментарій організації системи підготовки компетентного вчителя інформатики. Модель є відкритою, постійно розвивається та за необхідності може бути доповнена новими компонентами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сікора Я.Б. Модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики /

Я.Б. Сікора // Міжнародна науково-практична конференція «Наука в інформаційному просторі»: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – Т. 3. – 2008. – С. 50–53.

2. Словарь-справочник по педагогике / авт.-сост. В.А. Мижериков; под общ. ред. П.И. Пидкасистого. – М.: ТЦ «Сфера», 2004. – 448 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1727 с.

4. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: [учеб. для студ. пед. вузов] / И.П. Подласый. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 576 с.

5. Зайченко І.В. Педагогіка: [навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів] / І.В. Зайченко. – К.: Освіта України, 2006. – 528 с.

6. Кравцова А.Ю. Современные тенденции в подготовке будущих учителей информатики / А.Ю. Кравцова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ito.edu.ru/sp/SP/SP-0-2007_12_11.html.

7. Кравець Л. Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя / Л. Кравець // Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 55. – С. 80–86. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2012_55_16.

УДК 378

ІСТОРИОГЕНЕЗ РОЗВИТКУ АКсіОЛОГіЧНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ У ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННІ

Шукатка О.В., к. пед. н.,
доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті порушено проблему пошуку нових методологічних підходів до формування ціннісних орієнтацій студентів у здоров'язбереженні. Здійснено спробу довести, що важливу роль у становленні ціннісного світогляду майбутнього фахівця в контексті збереження здоров'я відіграє аксіологічний підхід. Відображено результати аналізу наукових розвідок стосовно історіогенезу аксіологічного підходу та його використання у формуванні ціннісних орієнтацій студентів вищої школи.

Ключові слова: аксіологічний підхід, аксіологія, формування ціннісних орієнтацій, студенти, вища школа, історіогенез.

В статье затронута проблема поиска новых методологических подходов к формированию ценностных ориентаций в здоровьесбережении. Предпринята попытка доказать, что важную роль в становлении ценностного мировоззрения будущего специалиста в контексте сохранения здоровья играет аксиологический подход. Отражены результаты анализа научных исследований по историогенезу аксиологического подхода и его использования в формировании ценностных ориентаций студентов высшей школы.

Ключевые слова: аксиологический подход, аксиология, формирование ценностных ориентаций, студенты, высшая школа, историогенез.

Shukatka O.V. HISTORIOGENESIS OF DEVELOPMENT OF AXIOLOGICAL APPROACH FOR FORMATION OF VALUE ORIENTATIONS OF STUDENTS WITHIN HEALTH SAVING

The article raised the challenge of finding new methodological approaches to formation of value orientations of students within health saving. It is attempted to prove that axiological approach plays an important role in the future of professional value outlook in the context of health saving. The results of analysis of scientific studies regarding historiogenesis of axiological approach and its use in the formation of value orientations of students of high school are given.

Key words: axiological approach, axiology, formation of values, students, high school, historiogenesis.

Постановка проблеми. Важливим науковим і практичним завданням, яке окреслюється перед вищими навчальними закладами, є розвиток особистості майбутнього фахівця. Цей процес супроводжується визначенням особистісних цінностей, що сприяють становленню студентів. Відтак актуалізується проблема формування в них ціннісних орієнтацій до сприйняття майбутньої професійної діяльності ще під час навчання у вищій школі. Це поєднує процес професіоналізації з процесом використання аксіологічних підходів до професійної підготовки студентів у вищій школі.

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, свідчить, що розкриття сутності аксіологічного підходу та обґрунтування доцільності його реалізації в сучасній системі вищої освіти відображено в публікаціях Т. Варенко, Н. Гущиної, Л. Демінської М. Племенюк, Н. Ткачової й ін. Ми враховували результати наукових розвідок Т. Галенко, де цінності розглядаються як основа формування ставлення до власного здоров'я [2]; Є. Жданової, котра обґрунтовувала шляхи формування ціннісного ставлення до здоров'я в студентів під час вивчення дисциплін медико-біологічного циклу [4]; І. Мельничук, яка акцентувала увагу на формуванні ціннісних орієнтацій студентів [5] та ін.

Не виділеними раніше частинами загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття, є історичний аналіз становлення аксіологічного підходу в контексті підготовки майбутніх фахівців до здоров'язбереження.

Постановка завдання. Мета статті – визначення основних історичних віх у розвитку аксіологічного підходу для формування ціннісних орієнтацій студентів у здоров'язбереженні.

Виклад основного матеріалу. Вивчення філософсько-енциклопедичних джерел, що висвітлювалося в наших попередніх публікаціях [8], доводить, що цінність – одна з основних понятійних універсалій філософії – означає елементарні складові найбільш глибинного шару всієї інтенціональної структури особистості в єдності предметів її спрямувань (аспект майбутнього), особливого переживання-володіння (аспект теперішнього) і збереження свого «здобутку» у свідомості (аспект минулого), що констатує внутрішній світ особистості як «унікально-суб'єктивне буття» [6, с. 320].

Категорію «цінність», характеристики, структури та ієрархії ціннісного світу, способи його пізнання та його онтологічний статус, а також природу і специфіку цін-

нісних суджень досліджує аксіологія, що є філософською дисципліною. В історії філософського освоєння ціннісної проблематики виокремлюється кілька періодів. Із часів античності категорії цінності, ціннісного світу, ціннісних суджень не були предметом спеціалізованої філософської рефлексії. Ще Аристотелем філософія розглядається як основна наука «про те, що найцінніше», і тому вона відображає єдність наукового пізнання й «осягнення розумом речей за природою найбільш цінних» [6, с. 321].

Хоча ще з античного періоду в історії філософського освоєння ціннісної проблематики зустрічаються посилання на неї (здебільшого «контекстного характеру»), однак ані категорія цінності, ні ціннісний світ, ні ціннісні судження ще не стають предметом спеціалізованої філософської рефлексії. «Аксіологічні» пошуки стародавніх мислителів виявилися не поміченими новоєвропейською філософією, якій довелося заново відкривати ціннісну проблематику. Так, М. Монтень указував на суб'єктивну природу цінності. Р. Декарт убачав призначення розуму в установленні «справжньої цінності всіх благ». «Цінність» співвідносилася ним зі світом суб'єкта – з моральною діяльністю. Б. Паскаль розрізняв серед людських достоїнностей умовні (пов'язані із соціальним статусом і легітимізовані «зовнішніми церемоніями») та природні (ті, що стосуються душі й тіла) цінності. Отже, філософія вперше визнала права вслід за розумом і волею також і третьої, найбільш потаємної сфери людської душі – серця як сховища царства цінностей. В одному зі зводів дефініцій Г. Лейбніца «цінне є значуще з погляду блага» (протилежність йому становить «пусте»), «значуще» ж – те, з чого випливає дещо «надзвичайне», яке вносить значний вклад або є провідним за своєю природою. Зокрема, до поняття блага вносяться і «природні цінності» (здоров'я, краса тощо) [6, с. 321], що актуалізує реалізацію аксіологічного підходу у вищій школі з метою формування ціннісного ставлення студента до власного здоров'я, фізичного вдосконалення на основі сформованої здоров'язбережувальної компетентності на засадах аксіології.

У філософсько-енциклопедичних джерелах вказується, що найбільш значущим у галузі осмислення поняття цінності в докантивський період вважається внесок Д. Юма, котрий намагався визначити критерії цінності моральних вчинків і відмінність «цінності-для-себе» та «цінності-для-іншого», що на сучасному етапі розвитку освіти має велике значення в навчально-виховному процесі.

Принципово нових вимірів набуває поняття цінності у творах Е. Канта, котрий кон-

струє вирішення цієї проблеми на підставах, прямо протилежних юмівським: цінність моральних учинків співвідноситься не з «природними» для нас прихильностями душі, на зразок симпатії, а якраз із тією протидією, яку чинить цією прихильністю спрямована розумом воля. Філософ обґрунтовує основні аксіологічні положення у відомих працях «Критика практичного розуму» (1788), «Критика здатності міркування» (1790). Е. Канту вдалося визначити ціннісний світ як такий, що твориться самим автономним діючим суб'єктом: ціннісна свідомість і ціннісна творчість уможливаються завдяки чистому «практичному розуму». Обмеження ціннісної сфери моральною діяльністю було найсміливішою спробою в історії філософії розмежувати царства цінності й природного буття. Іншого заслугою Е. Канта є чітке визначення ієрархій ринкової ціни речей, афективної ціни душевних якостей і «внутрішньої цінності» – найбільш вільної та автономної особистості. Уперше в історії філософії цінність-у-собі стає синонімом особистості, а аксіологія отримує персоніологічне обґрунтування.

Екскурс у літературу філософсько-енциклопедичного спрямування дає змогу встановити, що в післякантівський період філософія розширює галузь релевантності поняття цінності. Так, І. Фіхте наполягає на тому, що цінність індивіда визначається його діяльністю; Г. Хуфеланд убачає в цінності передусім здатність речей опосередковувати розумне людське цілепокладання; Ф. Біунде вважає, що саме почуття є принципом усіх ціннісних відношень до об'єктів, що ґрунтується на емоційному чи розумовому задоволенні; Г. Шульце стверджував, що ціннісні судження «звертаються до почуттів»; Ф. Аллін починає розробку «аксіологічної логіки», аналізуючи ціннісне судження, в якому оцінюване визначає суб'єкт, і вираження оцінки – у вигляді похвали чи осудження – предикат (з лат. – *сказане*), що визначає зміст думки. Лише з другої половини ХІХ ст. аксіологічна проблематика визначається як один із філософських пріоритетів європейської культури, а в історії аксіології як спеціалізованої філософської дисципліни розрізняють три основних періоди: передкласичний, класичний і посткласичний.

У передкласичному періоді (1860–1880-ті рр.) очільником упровадження у філософію категорії цінності був Р. Лотце, з котрим традиційно пов'язуються витоки аксіологічного вчення. Другий із основоположників аксіології – А. Рітчль – стверджував, що будь-яке знання не тільки супроводжується, а й спрямовується певним *почуттям*, і, оскільки увага необхідна для

реалізації мети пізнання, воля стає носієм пізнавальної мети. Третім основоположником класичної аксіології став австрійський філософ Ф. Brentano, котрий у своїй праці «Психологія з емпіричної точки зору» розподілив усі психологічні феномени на класи уявлень, суджень і душевних переживань.

У класичний період (1890–1920 рр.) ціннісна проблематика швидко стала мало не переважаючою в європейській думці (М. Шедер, Г. Мюнстерберг, А. Мейнонг, Н. Гартман та ін.). Саме в цей період (у 1902 р.) французьким філософом П. Лапі був уведений у наукове користування термін «аксіологія», замість терміна «гомологія» (з грец. – ціна), як одна зі складових у системі філософських дисциплін.

Використовуючи певні сучасні класифікації, класичну аксіологію правомірно розглядати як єдність аксіології «формальної», що вивчає загальні закони, які полягають у ціннісних відношеннях, й аксіології «матеріальної», що вивчає структуру та ієрархію наявних, «емпіричних» цінностей. До них доцільно було б додати й аксіологічну «онтологію» – питання про суб'єктивність (об'єктивність) цінностей, дослідження їх співвідношення з існуванням, а також «гносеологію» – питання про співвідношення цінностей і пізнання. Ці чотири аспекти і становлять фундаментальну теорію цінностей.

Отже, аксіологічний підхід (грец. *aksios* – коштовний) ґрунтується на філософському вченні (аксіології), що досліджує категорію «цінність», характеристики, структури та ієрархії ціннісного світу, способи його пізнання й визначає його онтологічний статус, а також природу і специфіку ціннісних суджень; моральні, етичні, культурні цінності як смислоутворювальні основи людського буття, що визначають напрями й мотивованість життя, діяльності, вчинків людини, в тому числі й тих, що мають здоров'язбережувальне спрямування.

Аксіологічний підхід повертає філософське та соціогуманітарне пізнання до аналізу феноменів особистості й індивідуальності, «людського в людині», смислів і виправдання людського буття, його ідеалів та імперативів. Специфіка філософських підходів до розуміння поняття «цінність» має різновекторне спрямування, що зумовлює тлумачення сутності цінності як поняття, зміст якого полягає в такому:

- у здатності задовольняти потреби й інтереси особистості;
- відображається в особливій значущості речей, явищ, процесів, ідей для життєдіяльності суб'єкта, його потреб та інтересів;
- є формою прояву різноманітних відносин людини;

– є особливою індивідуальною реальністю, що має певну позитивну значущість для суб'єкта, котрий її переживає.

Отже, ціннісні орієнтації особи визначаються як складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямування і зміст активності особистості, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, надає сенсу особистісним позиціям, поведінці, вчинкам. Сукупність зазначених орієнтацій характеризує репрезентованість соціально цінних уявлень у свідомості людини й пов'язана з ідеалами та життєвими цілями особистості, які ідентифікуються з ідеалами здорового способу життя і формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців.

Ціннісні орієнтації на індивідуальному рівні є соціально-психологічним феноменом особистості, що знаходить відображення в наданні переваги певним змістам і моделям поведінки людини та проявляється в її спрямованості, установках, переконаннях. Ставлення людини до свого здоров'я зазвичай визначалося здатністю до збереження життя, до виконання свого біологічного й соціального призначення. Тому виникає потреба не тільки сформувавши в майбутнього фахівця ціннісне ставлення до власного здоров'я, а й зробити його зацікавленим і активним у процесі набуття здоров'язбережувальної компетентності. У реалізації аксіологічного підходу до формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців особливу роль відіграють освітні фактори. Вони забезпечують формування життєвого пріоритету здоров'я, виховання мотивації на здоровий спосіб життя й навчання, методів, засобів і способів збереження здоров'я, вміння вести просвітницько-пропагандистську роботу в напрямі здорового способу життя; орієнтують кожну конкретну людину на формування компетентності у сфері збереження та укріплення здоров'я й установлюють відповідальність особистості за своє здоров'я.

Одним із важливих аспектів світогляду людини – системи поглядів на життя, суспільство, своє місце в ньому – є усвідомлення ціннісного ставлення до здоров'я і здорового способу життя. Зрозуміло, що культивування багатьох загальнолюдських цінностей здійснюється в процесі соціалізації особистості, в тому числі й професійної соціалізації. Тому аксіологічний підхід у підготовці студентів передбачає розуміння та визнання ними цих чеснот особистісно значущими.

Висновки. Отже, аналіз наукових досліджень із проблеми реалізації аксіологічно-

го підходу до формування здоров'язбережувальної компетентності на світоглядній основі доводить, що ці процеси ґрунтуються на таких твердженнях:

– світоглядними детермінантами здоров'язбереження є уявлення, цінності, ідеали, цілі та особистісні смисли, загальні знання, способи діяльності й поведінки, інтегровані між собою в цілісне, багаторівневе та багатоконпонентне духовне утворення завдяки активності суб'єкта в пошуках його смисложитєвих орієнтирів у напрямі здоров'язбереження;

– оволодіння інваріантом змісту здоров'язбережувальної компетентності здійснюється в єдності процесів інтеріоризації-екстеріоризації;

– духовний розвиток студента культурно зумовлений і об'єднує ціннісно-нормативну, когнітивну, поведінкову, творчо-діяльницьку сфери свідомості студента, а також особистісно-професійні якості, які відображають стійкий характер ставлення майбутнього фахівця до практики оздоровлення;

– світоглядна зумовленість здоров'язбережувальної компетентності студента пов'язана з формуванням у нього спонукального мотиву – пошуку здоров'ятворчого сенсу під час вивчення еколого-валеологічних дисциплін, занять із фізичного виховання й особистого способу життя, «активної пізнавальної та предметної діяльності оздоровлення в спеціально організованому для цього освітньому середовищі» [3, с. 112].

Філософсько-методологічний аналіз аксіологічного підходу до формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців доводить, що проблема ціннісного ставлення до різних аспектів життєдіяльності людини, в тому числі й до здорового способу життя, була предметом наукових досліджень у різні історичні періоди. Важливість формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців підкреслюється тим, що в них ще під час навчання у виші мають бути сформовані ціннісні орієнтації до збереження власного здоров'я, що уможливується шляхом реалізації аксіологічного підходу.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо в розробці методичних матеріалів для цілеспрямованого використання аксіологічного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безверхня Г.В. Формування ціннісних орієнтацій в процесі фізичного виховання студентів / Г.В. Безверхня, М.І. Маєвський // Педагогіка, психологія та меди-

ко-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 1. – С. 10–12.

2. Галенко Т.П. Цінності як основа формування у старших підлітків ставлення до власного здоров'я / Т.П. Галенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 8. – С. 22–25.

3. Горбушина С.Н. Мирозренческие детерминанты формирования культуры здоровья будущего учителя: дисс. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.01 / С.Н. Горбушина. – Уфа, 2005. – 395 с.

4. Жданова Е.В. Формирование ценностного отношения к здоровью у студентов педагогического вуза при изучении дисциплин медико-биологического цикла: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Е.В. Жданова. – Екатеринбург, 2005. – 245 с.

5. Мельничук І.М. Формування ціннісних орієнтацій студентів в умовах інтерактивної взаємодії /

І.М. Мельничук, Л.З. Рибуха, С.Ю. Мельничук // Мандрівець. Спільний проект Національного університету «Києво-Могилянська академія і видавництва «Мандрівець». – 2008. – № 4 (74). – Спецвипуск. – С. 55–59.

6. Новая философская энциклопедия: в 4-х т. / науч.-ред. совет: В.С. Степин, А.А. Гусейнов, Г.Ю. Семигин, А.П. Огурцов. – М.: Мысль, 2010 – Т. 4: Т–Я. – 2010. – 737 с.

7. Хрипко С.А. Акме-аксіологічні акценти освітньо-філософського простору / С.А. Хрипко // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. № 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи». – 2008. – Вип. 11. – С. 330–336.

8. Шукатка О.В. Аксіологічний підхід до формування культури здоров'язбереження майбутніх економістів / О.В. Шукатка // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – 2012. – № 24. – С. 206–210.

УДК 371.134

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ

Шульга А.В., аспірант
кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті розкривається сутність поняття професійної підготовки вчителя початкової школи до роботи з батьками молодших школярів із неповних сімей на основі інтегрованого аналізу професійної підготовки вчителя, підготовки до роботи з батьками школярів. Розглядається поняття готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з батьками молодших школярів із неповних сімей як результат професійної підготовки вчителя початкової школи до роботи.

Ключові слова: підготовка, готовність, професійна підготовка, підготовка до роботи з батьками, підготовка вчителя, неповна сім'я.

В статті розкривається сутність поняття професійної підготовки учителя початкової школи до роботи з батьками молодших школярів із неповних сімей на основі інтегрованого аналізу професійної підготовки вчителя, підготовки до роботи з батьками школярів. Розглядається поняття готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з батьками молодших школярів із неповних сімей як результат професійної підготовки вчителя початкової школи до роботи.

Ключевые слова: подготовка, готовность, профессиональная подготовка, подготовка к работе с родителями, подготовка учителя, неполная семья.

Shulga A.V. TRAINING FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHER TO WORK WITH PARENTS OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN WITH INCOMPLETE FAMILIES

The article breaks essence of concept training primary school teachers to work with parents of primary school children from single-parent families on the basis of an integrated analysis of teacher training, preparation for work with parents of students. Willingness to consider the concept of a future elementary school teacher to work with parents of younger students from single-parent families as a result of training primary school teachers to work training.

Key words: preparation, readiness, training, preparation for work with parents, teacher training, incomplete family.

Постановка проблеми. Останніми роками суспільство все більше висуває вимог до професійної підготовки вчителя. Тому досить важливим залишається питання

якісної професійної підготовки, як наслідок ми отримуємо потенційного педагога, підготовленого до ефективного здійснення педагогічної діяльності. У цьому контексті важ-